

*Jerzy Kowalewski*¹

DLACZEGO POPEŁNIŁŚ TEN BŁĄD? PRÓBA GLOTTODYDAKTYCZNEGO OPISU I KLASYFIKACJI BŁĘDÓW POPEŁNIANYCH PRZEZ UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO NA UKRAINIE

Słowa kluczowe: błąd, język polski jako obcy, klasyfikacja błędów, statystyka błędów

Streszczenie. Artykuł jest próbą odmiennego spojrzenia na błędy popełniane przez uczących się języka polskiego jako obcego: jako kryterium nowej klasyfikacji przyjęto kontekst: działania uczącego się. W rezultacie powstał uproszczony podział na: błędy wyboru, błędy tworzenia i błędy odtwarzania. W drugiej części artykułu została zaprezentowana nowa klasyfikacja błędów wraz z przykładami, w trzeciej autor podaje przykłady błędów glottodydaktycznych, rozumianych jako te, które są charakterystyczne tylko dla uczących się i mają związek z nauką języka.

Koncepcja nowej klasyfikacji błędów popełnianych przez uczących się jppo narodziła się podczas prac nad korpusem błędów popełnianych przez uczących się języka polskiego na Ukrainie. Błędy notowano w latach 2005-2015 podczas rozmów z kandydatami do kursów przygotowawczych do egzaminów certyfikacyjnych z języka polskiego jako obcego (program Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”), zajęć ze studentami filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim, uczestnikami konkursów i olimpiad (uczniami szkół średnich, w tym polskich szkół sobotnich). Obecnie opracowano 3162 błędy ustne: 2201 na Ukrainie Zachodniej i 961 na Ukrainie Centralnej. Baza ta wciąż się poszerza, w opracowaniu są też błędy pisemne. Będą one podstawą porównania statystycznych różnic między błędami popełnianymi podczas swobodnej wypowiedzi i podczas redakcji tekstów – gdy jest odpowiedni czas na dokonanie wyboru, tworzenie słów, zdań, odtwarzania z pamięci słów, tzw. syntagm skonwencjonalizowanych i związków frazeologicznych.

¹ kowalewskijerzy@wp.pl, Katedra Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny, Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, ul. Uniwersytecka 1, 79-000 Lwów.

Za podstawę prezentowanego niżej układu przyjęto klasyfikację opublikowaną w artykule A. Dąbrowskiej i M. Pasieki *Nowa typologia błędów popełnianych przez cudzoziemców w języku polskim* (Dąbrowska Pasieka 2008). Brakuje tu jednak kategorii, które opisywałyby faktycznie popełniane błędy, sporo też kategorii – szczególnie w zakresie składni (tzw. błędy użycia) – było „zbędnych”, niewypełnionych przykładami (Kowalewski 2015). Oczywiście ucząc – nawet krótko – jednorodnie językowo grupy, można wychwycić typowe błędy; są to najczęściej błędy wynikające z interferencji języka pierwszego danej grupy. Opisów błędów uczniów rosyjskojęzycznych uczących się polskiego było kilka (w Polsce powstawały na podstawie błędów studentów ze Wschodu), opisy błędów uczniów ukraińskojęzycznych zaczęły powstawać dopiero niedawno. Warto tu wspomnieć prace polonistów ukraińskich, przede wszystkim liczne artykuły A. Krawczuk dotyczące kultury języka, które obejmowały też błędy i zagadnienia etykiety językowej, zebrane częściowo w dwu tomach *Leksykologii i kultury języka polskiego* (Krawczuk 2011). Nie można zapominać o badaniach O. Zaleckiej (Zalecka 1997, 2004), L. Korol (Korol 2008, 2013), O. Ohoriłko badającej błędy w prasie polskojęzycznej (Ohoriłko 2011), O. Baraniwskiej (Baraniwska 2006), T. Czernysz (Czernysz 2005) i in. Obecnie niezwykle ciekawe badania prowadzi M. Zielińska (Zielińska 2012, 2013). Dotyczą one dzieci uczących się w szkołach sobotnich w Borysławiu, Drohobyczu i in. na Ukrainie Zachodniej – a więc w miejscach, gdzie wpływ języka rosyjskiego jest obecnie znacznie ograniczony, wiele dzieci ma polskie pochodzenie i wychowuje się w środowiskach, które zachowały w znacznym stopniu polski język w codziennej komunikacji (na ich błędy wpływają więc jeszcze miejscowe gwary polskie i język polski w swej odmianie południowo-kresowej). Jednak większość badań opiera się na materiale prac pisemnych. Tym bardziej trzeba przywołać opracowania współczesnego języka polskiego w jego odmianie mówionej, m.in. B. Pacan (Pacan 2000), O. Ostapczuk (Ostapczuk 2000) i częściowo M. Zielińskiej.

Jednak jasne rozdzielenie, które interferencje mają swe źródło w języku ukraińskim, które w rosyjskim jest praktycznie niemożliwe. Problem potęguje ponadto bierna znajomość rosyjskiego, ale też polskiego – choćby poprzez fakt podobieństwa języków słowiańskich. Nakłada się na to jeszcze wpływ dialektu południowo-kresowego u uczniów polskiego pochodzenia – aspekt ten nie zawsze był brany pod uwagę, np. w pracach M. Zielińskiej. Należałoby – zdając sobie sprawę z trudności – rozdzielić te wpływy, by wykazać w sposób naukowy (np. statystyczny, a nie tylko intuicyjny) faktyczny zakres oddziaływania polskich dialektów kresowych, geograficzny układ interferencji rosyjskojęzycznych, procentowy układ wpływów i ich części wspólne (np. gwary polskiej i gwary ukraińskiej, języka ukraińskiego i południowo-kresowej odmiany języka polskiego) – co miałyby już przełożenie dydaktyczne, np. przy przygotowywaniu podręczników. W tym kierunku zmierzają poszukiwania A. Krawczyk (Krawczyk 2007).

Do tego typu badań wydaje się niezbędna zmiana optyki: z językoznawczego opisu błędu i określania jego źródła na podstawie komparatystycznego porównywania dwu / trzech języków (i dialektu) na nastawienie intencjonalne: co sprawia, że uczący się taki błąd popełnił, jaki deficyt umiejętności językowych, jaki błąd dydaktyczny przy przyswajaniu danych zagadnień językowych, może chęć uniknięcia błędów. Trzeba też wówczas wejść w rolę uczącego się – by przyjrzeć się kognitywnym procesom językowym: czy uczeń daną formę językową tworzy czy odtwarza, wybiera czy konstruuje. W efekcie takich poszukiwań opracowałem nową klasyfikację opartą na podziale błędów na: błędy wyboru, błędy tworzenia, błędy odtwarzania. Te trzy podstawowe kategorie błędów krzyżują się z poziomami języka:

	Fonetyka	Fleksja	Morfologia	Leksyka	Składnia
błędy wyboru		+		+	+
błędy tworzenia		+	+	+	+
błędy odtwarzania	+			+	+

W wyniku tego skrzyżowania otrzymujemy:

A. Błędy wyboru:

A.1. W zakresie fleksji.

A.2. W zakresie leksyki.

A.3. W zakresie konstrukcji składniowych.

B. Błędy tworzenia:

B.1. W zakresie fleksji.

B.2. W zakresie morfologii.

B.3. W zakresie leksyki.

B.4. W zakresie konstrukcji składniowych.

C. Błędy odtwarzania:

C.1. Fonetyczne.

C.2. W zakresie leksyki.

C.3. W zakresie konstrukcji składniowych.

A. BŁĘDY WYBORU

Są to błędy, które powstają w wyniku wyboru danego elementu językowego spośród przynajmniej dwu możliwości. Optykę glottodydaktyczną widać tu dobrze np. przy wyborze formy zaimka – zakłada się, że podczas wypowiedzi uczeń nie tworzy odpowiedniej formy zaimka, lecz wybiera spośród znanych sobie zaimków ten – według niego – właściwy. Tak dzieje się zresztą też w przypadku innych części mowy: uczący się albo tworzy daną formę według zasad tworzenia (poznana na lekcji jppo, np. formę Msc.l.p.), albo wybiera spośród wariantów,

np. rodzaj m.os. / n.m.os.; liczba pojedyncza / mnoga; liczebnik główny / zbiorowy / porządkowy; długa / krótka forma zaimka). Można też ten mechanizm rozumieć jeszcze szerzej: uczący się zawsze wybiera całą formę przypadku jak osobne słowo spośród słów zapamiętanych. Dotyczy to szczególnie błędów języka mówionego, które są przedmiotem tej analizy. W tym miejscu trzeba postawić pytanie, czy w przypadku pojedynczych słów w ogóle dochodzi do aktu tworzenia, czy zawsze jest to kwestia wyboru? Gdy uczono gramatyki na pamięć (paradygmatów odmian), sprawa była oczywista, jednak przy – charakterystycznym dla metody komunikacyjnej – nauczaniu algorytmicznym, sprawa się komplikuje. Są bowiem przypadki, kiedy dokonujemy ewidentnego wyboru (np. między -owi / -u w C.l.p.r.m.), są takie, kiedy daną formę trzeba w sposób mniej lub bardziej skomplikowany utworzyć (np. M.l.mn.r.m.os.). Ktoś jednak może zarzucić, że takie tworzenie (gdzie nie towarzyszą im alternacje) jest zawsze tylko kwestią wyboru końcówki. Trzeba więc dookreślić sam termin „wybór” – rozumiem go tu jako wybór całego wyrazu lub konstrukcji składniowej (syntagmy skonwencjonalizowanej, frazy). Wszelkie inne zabiegi, gdy przekształceniu ulega forma podstawowa słowa (rzeczownik w mianowniku, bezokolicznik) włączam konsekwentnie do tworzenia, nawet, gdy pozornie nic się nie zmienia, np. B.l.mn. rzeczowników, toteż wszystkie błędy związane z deklinacją znajdują się w kategorii błędów tworzenia – choć nieraz owo „tworzenie” ogranicza się do prostego wyboru. W tej grupie błędów znajdują się też błędy leksykalne powstające wskutek niewłaściwego wyboru słowa z zasobów pamięci uczącego się (np. nieumiejętność wyboru synonimu).

B. BŁĘDY TWORZENIA

W proponowanym tu układzie błędów większość tradycyjnie rozumianych błędów słowotwórczych znajdzie się w grupie błędów leksykalnych (wyboru lub odtwarzania). Uczący się bowiem nie tworzą odpowiedników, np. mieszkańców, narodowości, cech, czynności; nie tworzą złożeń – odtwarzają to wszystko jako gotowe, znane sobie słowa. Z tradycyjnie rozumianego (opisowego) słowotwórstwa tylko niektóre – podane niżej – błędy można uznać za błędy tworzenia. Uczący się zazwyczaj nie zna – i nie musi! – podziałów i klasyfikacji danego języka. Albo, jak już wspomniano wyżej, coś tworzy według poznanych zasad (algorytmicznie), albo odtwarza z zasobów pamięci. Tworzy jednostki mniejsze (słowa z odpowiednią końcówką lub formantem i końcówką, słowa po dokonaniu alternacji i dodaniu odpowiedniej końcówki lub formantu i końcówki) oraz większe – konstrukcje. Nieraz trudno ustalić granicę między jeszcze błędnym tworzeniem słowa, a już cytatem z języka obcego.

C. BŁĘDY ODTWARZANIA

Różnią się tym od błędów wyboru, że uczący się odtwarza jedyną możliwą w danej sytuacji językowej formę – od pojedynczego fonemu w izolacji (np. literowanie), przez fonemy w wyrazach (mogą powstać różnego rodzaju zakłócenia: od przekręceń po wyartykułowanie słów o innym znaczeniu: nie uznaje się za błąd użycia fonemów wariantywnych) do odtwarzania całych tzw. syntagm skonwencjonalizowanych. Odtwarza jednostki mniejsze: słowa i większe: frazy. Granice między jeszcze konstrukcją (błąd tworzenia) a już frazą (błąd odtwarzania) są nieraz trudne do ustalenia. Należy przyjąć, że konstrukcje tworzy się według ustalonych zasad (np. składniowych, rekcji), a frazy są logicznie niewytłumaczalne i są odtwarzane z pamięci – nieraz w nieodpowiednich kontekstach. Tu też należy zaliczyć błędy polegające na braku odtworzenia – gdy uczący się wstawia do wypowiedzi wyrazy z języka ukraińskiego lub rosyjskiego (lub innego mu znanego – ale nie odnotowano takich błędów).

W niniejszym artykule nie zajmujemy się błędami fonetycznymi. Trzeba zauważyć, że wśród uczących się, którzy opanowali język polski na poziomie B1 (a tylko ci są poddawani badaniom) rzadko występują błędy fonetyczne – jest ich tak mało, że zupełnie zrezygnowałem z opisu statystycznego. Choć oczywiście się zdarzają, np. *o swojej subocie, *żest, *szpaceruje wokół stołu, *moral bajki, *on był radośny życiu. I znów pojawiają się problemy granic podczas kwalifikacji: między błędem fonetycznym, błędem wyboru (cytat? – *żest), błędem odtwarzania (przekręcenie? – *subota).

Po wprowadzeniu podkategorii uzyskujemy następującą kwalifikację błędów:

A. Błędy wyboru

A.1. W zakresie fleksji.

A.1.1. Czasownik.

A.1.1.1. Błędnie dobrane formy czasu przeszłego (*one przyszli).

A.1.1.1.a. Niepodjęcie pełnej odmiany w czasie przeszłym (*[ja] zaczęła).

A.1.1.1.b. W czasie teraźniejszym (*jeżeli ty jest).

A.1.1.2. Błędny wybór imiesłowu (*utwory są czytające przez ludzi).

A.1.2. Rzeczownik.

A.1.2.1. Wybór niewłaściwego przypadku (*je jakiś ten kurczak).

A.1.2.1.a. D. zamiast B. (*spotkał dwóch kobiet).

A.1.2.1.b. Brak odmiany (*na pianino).

A.1.2.1.c. Niepotrzebna odmiana (*po muzeumach).

A.1.2.2. Błędny wybór liczby.

A.1.2.2.a. Pojedynczej zamiast mnogiej (*na zajęciu).

A.1.2.2.a.a. Naruszenie syntagmy skonwencjonalizowanej (*łowił rybę).

- A.1.2.2.b. Mnogiej zamiast pojedynczej (nie odnotowano).
- A.1.3. Przymiotnik (i imiesłów przymiotnikowy).
 - A.1.3.1. Wybór niewłaściwego rodzaju (*ludzie są okropne).
 - A.1.3.1.a. Błąd glottodydaktyczny – próba uniknięcia błędu niewłaściwego rodzaju (*wszyscy te zdjęcia).
 - A.1.4. Zaimek.
 - A.1.4.1. Wybór nieprawidłowego zaimka (*przebaczyli go).
 - A.1.4.1.a. W mianowniku (*te studenci).
 - A.1.4.1.b. W bierniku (*mąż jej wozi).
 - A.1.4.1.c. Użycie niewłaściwej formy zaimka przy poprawnym wyborze przypadku (*kocha jego).
 - A.1.4.1.d. Błąd glottodydaktyczny – próba uniknięcia błędu w wyborze zaimka (*go dzieło).
 - A.1.5. Liczebnik.
 - A.1.5.1. Błędny wybór przypadku (*ma dwojga dzieci).
 - A.1.5.2. Błędny wybór rodzaju (*dwa kromki chleba).
 - A.1.5.3. Błędny wybór typu liczebnika (zbiorowy / porządkowy / główny) (*dla dwóch dzieci).
- A.2. W zakresie leksyki.
 - A.2.1. Czasownik (i rzeczowniki odczasownikowe).
 - A.2.1.1. Błędy glottodydaktyczne: nieodpowiednie zastosowanie nowo poznanych słów (*skręcam przez park).
 - A.2.1.2. Błędnie wybrany czasownik – z niewłaściwym prefiksem.
 - A.2.1.2.a. Formy nieistniejące (*upełniła ankiety).
 - A.2.1.2.b. Czasowniki o innym znaczeniu (*ubić dziecko).
 - A.2.1.2.c. Czasowniki o tym samym znaczeniu, jednak nieużywane (*zadmuchać świeczki).
 - A.2.1.3. Błędnie wybrany aspekt (*gotuję się do egzaminów).
 - A.2.1.4. Błędna zwrotność czasownika.
 - A.2.1.4.a. Niepotrzebny zaimek (*on pracuje się z komputerem).
 - A.2.1.4.b. Brak zaimka (*nie spieszą na spotkanie).
 - A.2.1.5. Czasowniki występujące w języku polskim w innych kontekstach.
 - A.2.1.5.a. O różnych dominantach semantycznych (*ja żyła z 3 dziewczynkami w pokoju).
 - A.2.1.5.b. O wspólnych dominantach semantycznych (*nie znam, co mówić o tym).
 - A.2.2. Rzeczownik.
 - A.2.2.1. Rzeczowniki występujące w języku polskim w innych kontekstach.
 - A.2.2.1.a. O różnych dominantach semantycznych (*kształtować swoją osobistość).
 - A.2.2.1.b. O wspólnych dominantach semantycznych (*ogląda telewizor).

A.2.2.1.b.a. Naruszenie realiów (*idą z cerkwi [kościół]).

A.2.3. Przymiotnik i imiesłów przymiotnikowy.

A.2.3.1. Przymiotniki występujące w języku polskim w innych kontekstach.

A.2.3.1.a. O różnych dominantach semantycznych (*starożytne budynki).

A.2.3.1.b. O wspólnych dominantach semantycznych (*na węglu drewnianym).

A.2.3.2. Zamienne użycie przymiotnika i imiesłowu przymiotnikowego (*takie charakteryzujące [charakterystyczne] przedmioty).

A.2.4. Przysłówek.

A.2.4.1. Przysłówki występujące w języku polskim w innych kontekstach / znaczeniach (*lubi prosto swoją pracę).

A.2.4.1.a. Błąd glottodydaktyczny: unikanie ‘dużo’, ‘rano’ itd. zastępowanie ‘bardzo’ (*tu jest bardzo ciekawych sklepów).

A.2.4.2. Błędne zamienne użycie przymiotników i przysłówków (*to jest potrzebnie).

A.2.4.3. Błędne zamienne użycie czasowników i (źle utworzonych) przysłówków (*za co potrzebno dziękować).

A.2.5. Przyimek.

A.2.5.1. Przyimki występujące w języku polskim w innych kontekstach (*msza odprawiana była na łacinie).

A.2.6. Zaimek.

A.2.6.1. Zaimki występujące w innych kontekstach (*firma, jaka poszukuje).

A.2.8. Spójnik.

A.2.8.1. Spójniki występujące w innych kontekstach (*z rodzicami czyli bez).

A.2.9. Zbędne słowo (*do osób duchowieństwa).

A.2.10. Nieumiejętność wyboru wymaganego przez uzus synonimu (*stał się im wypadek).

A.2.10.a. Pomieszanie rejestrów (załamanie stylu) (*pani miała chłopaka).

A.2.10.b. Nieplanowane uzyskanie nacechowania stylistycznego (*moja matka).

A.2.10.b.a. Nieplanowane uzyskanie nacechowania stylistycznego poprzez użycie zdrobnień (*powiedzonko „Bóg, Ojczyzna, Honor”).

A.2.10.c. Słowa archaiczne, gwarowe i z innych odmian stylistycznych języka (*obcować z ludźmi).

A.2.11. Nieumiejętność zastosowania rzeczownika w miejsce rzeczownika odczasownikowego (*w sferze obsługiwaną).

A.2.12. Niezastosowanie polskich nazw własnych (*Dnister).

A.2.13. Elipsy (*skończył ekonomiczne).

A.2.14. Wtrącenia (*...znaczy się...).

A.3. W zakresie konstrukcji składniowych.

A.3.1. Zastosowanie strony biernej w kontekstach, w których nie może być

użyta (*w której został zakochany).

A.3.2. Niezastosowanie strony biernej w kontekstach, w których powinna być użyta (*wyrzucił się z miasta).

A.3.3. Zastosowanie strony zwrotnej w kontekstach, w których nie może być użyta (*nikt nie zastąpił się za niego).

A.3.4. Zastosowanie formy bezosobowej tam, gdzie nie powinna być użyta (*im coś zainteresowano).

B. Błędy tworzenia

B.1. W zakresie fleksji.

B.1.1. Czasownik.

B.1.1.1. Błędnie utworzone formy bezokolicznika (*mać).

B.1.1.2. Błędnie utworzone formy czasu teraźniejszego i przyszłego prostego.

B.1.1.2.a. Końcówka osobowa (*ja modli się do niej)

B.1.1.2.b. Brak alternacji i błędna alternacja (*będzą oglądać).

B.1.1.3. Błędnie utworzone formy czasu przeszłego (*znalezł).

B.1.2. Rzeczownik.

B.1.2.1. Błędnie utworzona końcówka fleksyjna.

B.1.2.1.a. Mianownik (i B.l.mn.) (*Tatary, *krawatka).

B.1.2.1.b. dopełniacz (*do ratuszu, *dwie strony medali).

B.1.2.1.c. Celownik (*człowieku podoba się).

B.1.2.1.d. Biernik (*matku widzę, *pije herbat).

B.1.2.1.e. Narzędnik (*jest stypendystem).

B.1.2.1.f. Miejscownik (*po miastu, *po studii).

B.1.2.1.f.a. Błąd glottodydaktyczny – hiperpoprawność: próba uniknięcia końcówki -u uznawanej za błędną (w celowniku) (*powiem o Sienkiewiczowi).

B.1.3. Przymiotnik i imiesłów przymiotnikowy.

B.1.3.1. Błędnie utworzona końcówka fleksyjna (*studenci są aktywny).

B.1.4. Liczebnik.

B.1.4.1. Błędnie utworzona końcówka fleksyjna / błędna alternacja (*o dwudziestu drugiej).

B.1.5. Zaimek.

B.1.5.1. Błędnie utworzone formy zaimków (*on kochał ją).

B.2. W zakresie morfologii.

B.2.1. Czasownik.

B.2.1.1. Błędnie utworzony imiesłów przysłówkowy (*przeczytając opowiadanie).

B.2.1.2. Niepoprawnie utworzony imiesłów przymiotnikowy lub forma bezosobowa (*musi być zgodzona).

B.2.1.3. Błędnie utworzony tryb przypuszczający (*chciałaby).

B.2.1.4. Błędnie utworzony tryb rozkazujący (*nie baj się).

- B.2.1.5. Błędy przy tworzeniu form aspektowych (*wykazować).
- B.2.2. Rzeczownik.
 - B.2.2.1. Błędnie utworzone nazwy żeńskie (*młoda psychologa).
 - B.2.2.2. Błędnie utworzone deminutywa (*mały tygrysik).
 - B.2.2.3. Błędnie utworzone nazwy czynności (*korzystowanie z energii).
- B.2.3. Przymiotnik.
 - B.2.3.1. Błędnie utworzone przymiotniki od innych części mowy (*kwestia kulturalna).
 - B.2.3.2. Stopniowanie (*był dużo cięższy).
- B.2.4. Przysłówek.
 - B.2.4.1. Błędnie utworzony przysłówek (*za wczesno).
- B.2.5. Złożenia.
 - B.2.5.1. Tworzenie liczebników złożonych (*w dwochtysięcznym ósmym).
 - B.2.5.2. Tworzenie przymiotników złożonych (*rzymo-katolicka parafia).
- B.3. W zakresie leksyki.
 - B.3.1. Czasownik.
 - B.3.1.1. Czas terażniejszy od aspektu dokonanego (*utracasz bliskiego człowieka).
 - B.3.1.2. Słowotwórstwo czasownika (*przewyżyli 40 % handlu).
 - B.3.2. Rzeczownik.
 - B.3.2.1. Słowotwórstwo rzeczownika (*potrzebuje umienia).
 - B.3.3. Liczebnik.
 - B.3.3.1. Błędnie utworzony liczebnik (*czterdzieśiat).
- B.4. W zakresie konstrukcji składniowych.
 - B.4.1. Błędy rekcji i przynależności.
 - B.4.1.1. Błędy rekcji czasownika (*lubi słuchać muzykę).
 - B.4.1.2. Błędy rekcji wyrażenia przyimkowego (*jest zakochana w taniec).
 - B.4.1.2.a. Nieodpowiedni przyimek (*jeździmy w Krosno).
 - B.4.1.2.b. Niepotrzebny przyimek (*zawsze u nich pytają).
 - B.4.1.2.c. Brak przyimka (*gra tenis).
 - B.4.1.3. Błędy rekcji rzeczownika (*pomnik sercu króla Jagiełły).
 - B.4.1.4. Błędy rekcji przymiotnika (*ciekawa tym).
 - B.4.1.5. Błędy łączliwości z przysłówkiem (*coraz więcej ludzie decydują się zostać samotnymi);
 - B.4.1.6. Błędy rekcji przyimka (poza wyrażeniem przyimkowym) (*tekst o stosunek ludzie do śmierci).
 - B.4.1.7. Błędy rekcji zaimka (* w coś takie eleganckie).
 - B.4.1.8. Błędy rekcji liczebnika (*trzy chleba).
 - B.4.2. Błędna liczba czasownika.
 - B.4.2.1. Pojedyncza zamiast mnogiej (*one jest studentkami).
 - B.4.2.2. Mnogiej zamiast pojedynczej (*są dużo tradycji).

B.4.2.2.a. Bez wymaganej zmiany osoby (*180 cywilów i żołnierzy otrzymywali).

B.4.3. Nieuwzględnienie zasad odmiany liczebników (*na osiemdziesiąt czwartej stronie).

B.4.5. Brak zgody.

B.4.5.1. W grupie imiennej pod względem przypadku (*moim zdanie).

B.4.5.2. W orzeczeniu imiennym z łącznikiem być (*[on] jest inżynier; *oni są szczęśliwymi).

B.4.6. Brak orzecznika (*ona Ukrainka).

B.4.7. Błędy przy negacji (*wcale ja już jego znałam).

B.4.7.1. Użycie B. zamiast D. (*nie da się zwalczać korupcję).

B.4.7.1.1. Błąd glottodydaktyczny: nieuzasadnione użycie D. mimo braku konstrukcji zaprzeczonej (*nie zawsze rozumieją swojego dziecka).

B.4.8. Błędy w zdaniach z żeby (aby, by) (*żeby tam chodziłam).

B.4.9. Brak konstrukcji z żeby w zdaniu dopełnieniowym (*mówiła mi napisać kilka odpowiedzi).

B.4.10. Zaburzenia szyku wyrazów w wypowiedzeniu pojedynczym.

B.4.10.1. Szyk przydawki charakteryzującej / gatunkującej (*wyuczyć grecki język).

B.4.10.2. Szyk okolicznika (*spędza czasu nie za dużo).

B.4.10.3. Szyk dopełnienia (*jemu było ciężko uczyć się).

B.4.10.4. Szyk morfemu 'się' (*[on] nie spieszy żenić się).

B.4.11. Błędna konstrukcja strony biernej i zwrotnej; zdań z formami bezosobowymi.

B.4.11.1. Użycie w stronie biernej form bezosobowych zamiast imiesłowu przymiotnikowego biernego (*jest napisano).

B.4.11.2. Brak konstrukcji przyimkowej w stronie biernej (*została porzucona mężem).

B.4.11.3. Błędna konstrukcja zdania z formą bezosobową: w czasie teraźniejszym (*robią się wystawy).

B.4.11.4. Błędna konstrukcja zdania z formą bezosobową: w czasie przeszłym (*jest podano statystykę).

B.4.11.5. Kopiowanie konstrukcji formy bezosobowej z języka ukraińskiego / rosyjskiego (*jej w sklepie nie chciały sprzedać).

B.4.12. Błędne stopniowanie (*bardziej taniej).

B.4.13. Błędne użycie bezokolicznika w miejsce rzeczownika odsłownego (*umiejętność czytać, pisać).

B.4.14. Błędne użycie bezokolicznika w miejsce formy finitywnej (*jej życia stać się innym).

B.4.15. Kopiowanie (innych) konstrukcji z języka ukraińskiego / rosyjskiego (*oni opiekują tych ludzi).

B.4.15.a. Konstrukcje różniące się brakiem przyimka (*czeka [---] swojego męża).

B.4.15.b. Konstrukcje różniące się zbędnym przyimkiem (*byłam przez parę razy).

B.4.15.c. Nadmiar słów (wielosłowie) (*bluzka białego koloru).

B.4.15.d. Pleonazmy i tautologie (*bardzo silno się boją; *maluje się malarstwo).

B.4.16. Konstrukcje z innych odmian stylistycznych języka.

B.4.16.1. Konstrukcje archaiczne (*patrzeć za młodszymi bratami).

B.4.16.2. Konstrukcje gwarowe (*będą uczyć się w Polsce na nauczyciela).

C. Błędy odtwarzania

C.1. Fonetyczne.

(nie są omawiane w tym opracowaniu)

C.2. W zakresie leksyki.

C.2.1. Nieuzasadnione cytaty z języka obcego.

C.2.1.1. Czasownik (*dityna serdaje się).

C.2.1.2. Rzeczownik (*birża).

C.2.1.3. Przymiotnik (*awiacyjny uniwersytet).

C.2.1.4. Przysłówek (*tut jest fotografia).

C.2.1.5. Przyimek (*pro emeryturze).

C.2.1.6. Zaimek (*toj pan).

C.2.1.7. Liczebnik (*na skolka).

C.2.2. Naruszenie tzw. syntagm skonwencjonalizowanych (*z jednego boku).

C.2.3. Tworzenie nowych syntagm (*praca minimalna).

C.2.4. Naruszenie związku frazeologicznego (*na pierwszy pogląd).

C.2.5. Naruszenie zasad socjolingwistycznych (*panie lekarzu).

C.3. W zakresie konstrukcji składniowych.

C.3.1. Zakłócenie tzw. syntagm skonwencjonalizowanych (*dla nich jest wszystko jedno).

C.3.2. Kopiowanie syntagm z języka ukraińskiego / rosyjskiego (*nie jestem zgodna z tobą).

C.3.3. Kopiowanie syntagm z innych języków (*ona jest 35 lat).

C.3.4. Naruszenie zasad socjolingwistycznych (*mogę opowiadać o [chciałabym]).

C.3.5. Naruszenie przyjętych schematów komunikacyjnych (*proszę mi dać mleka).

Z każdą grupą błędów związane są błędy glottodydaktyczne. Termin błąd glottodydaktyczny jest rozumiany różnie. W literaturze przedmiotu jest mowa o normie glottodydaktycznej, rozumianej jako zgoda na „przejściowe” trudności w użyciu słów i fraz w komunikacji. Norma ta byłaby zatem katalogiem dopusz-

czalnych błędów – *de facto* „obniżeniem poprzeczki” poprawnościowej w przewidzianych zakresach opisowego (poziomowego) ujęcia języka. Odstępstwo od tej dynamicznej, ustalonej przez nauczyciela normy byłoby błędem glottodydaktycznym (Grucza 1978, s. 32-39). Ideę tę uzupełniałaby koncepcja tolerancji językowej w granicach poprawności (braku zakłóceń: „norma glottodydaktyczna respektowana”) komunikacyjnych (Michalewski 1992, s. 80). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na różny stosunek do błędów w zależności od metod nauczania – od „0 tolerancji” w metodzie gramatyczno-tłumaczeniowej do „maximum tolerancji” w metodzie komunikacyjnej. W ten tolerancyjny nurt wpisywałaby się też metodyka zadaniowa i kulturowa. W tym artykule błędy glottodydaktyczne rozumie się jako te niepowstałe w wyniku interferencji międzyjęzykowych; nie są to też błędy wynikające z procesu niedokończonego przyswajania danych umiejętności językowych. Swoje źródło mogą mieć w błędnym przyswojeniu praktycznie stosowanych reguł tworzenia / wyboru, chęci uniknięcia błędu (hiperpoprawności), nierozumieniu znaczenia nowo poznanych słów, braku wyczucia stylistycznego. Błędami glottodydaktycznymi są z zasady wszystkie błędy naruszające zasady socjolingwistyczne.

Przykłady:

A.1.3.1.a. Błąd glottodydaktyczny – próba uniknięcia błędu niewłaściwego rodzaju: *wszyscy rodziny, *młodzi kobiecei, *wszyscy te zdjęcia.

W tym przypadku zostały wybrane formy właściwe dla rodzaju męskoosobowego, nieistniejące w ogóle w języku ukraińskim. Prawdopodobnie motywacją wyboru była chęć uniknięcia błędu. Odnotowałem 5 takich błędów – 3 zostały popełnione na Ukrainie Zachodniej, 2 w centralnej części, wszystkie przez kandydatów przygotowujących się do egzaminów certyfikatowych z jpjo podczas rozmowy z egzaminatorem. Stąd wysoka motywacja unikania typowych błędów interferencyjnych.

A.1.4.1.d. Błąd glottodydaktyczny – próba uniknięcia błędu w wyborze zamka: *go dzieło, *kiedy go ojciec, *nauczyła mi, *nie ma produktu dla go, *rzczy, którzy, *są dzieci, którzy, *trudności, którzy, *komponentów, którzy.

Tu również przyczyną błędu jest hiperpoprawność (unikanie form ‘jego’ i ‘mnie’, które we wschodniej słowiańszczyźnie mogą występować w miejscach typowych dla polskich ‘go’ i ‘mi’). Poza jednym błędem (*rzczy, którzy) popełnionym przez studentkę II roku filologii polskiej, pozostałe, jak poprzednio, zostały popełnione przez kandydatów do certyfikacji. Błąd ten może tworzyć sytuacje humorystyczne, jak ten odnotowany w Równem: *czekałyśmy na go [konsula], a on nie przyjechał.

B.1.1.1. Błędnie utworzone formy bezokolicznika: *mać, *myślić, *będzie stoić, *co powieść o reklamie.

Jest to przykład na odmienne ujęcie błędów w klasyfikacji glottodydaktycznej. Zakłada się, że uczący się odtwarza z pamięci podstawowe formy (bezo-

kolicznik i M.l.p.) słów, jednak – jeśli ich nie zna (a są inne niż w znanych mu językach) – tworzy je na wzór innych podobnych słów. Może przy tym popełnić błąd, gdy pomyli koniugację (*myślić), nie zna wzorców koniugacyjnych (*powieść – nie zna odmiany wiem / wiesz...). W przypadku bezokolicznika ‘mieć’ tworzy według analogii w koniugacji -am / -asz (mieszkać, czytać) – niestety, forma ‘mieć’ jest typowa dla innej koniugacji. Takich błędów zanotowałem 10 (z czego 7 *macć), częściej są popełniane w centralnej części Ukrainy, gdzie dostęp do naturalnego języka polskiego jest mniejszy.

B.1.1.2.a. Końcówka osobowa.

Błędy tworzenia dotyczą też praktycznie każdej odmiany, gdyż zastosowanie odpowiedniej formy osobowej czy przypadku wiąże się ze zmianą znanej pamięciowo formy podstawowej (lub innej!), choć z czasem formy te ulegają leksykalizacji i są wybierane jako słowa. Przykładowo błędy *dziecko nie mogę, *oczy piecze nie są przecież błędem wyboru końcówki przyporządkowanej innej osobie, lecz przykładem błędnego tworzenia formy. Podobnie będzie w czasie przeszłym.

B.3.1.2. Słowotwórstwo czasownika: *rybaczyć, *konspektują, *ludzkość ewolucjonuje, *choroba progresowała

Glottodydaktyczne spojrzenie na błąd praktycznie likwiduje kategorię błędów słowotwórczych, a samo słowotwórstwo jest tu rozumiane szerzej – jako tworzenie właśnie nowych słów. Dla uczącego się nie ma znaczenia, czy tworzy nową formę znanego słowa (poprzez np. zmianę aspektu), czy zmienia znaczenie. Przytoczone wyżej – ogólnie nieliczne – przykłady nowych czasowników ilustrują nieudane próby (klasycznie rozumianego) słowotwórstwa, tworzenia czasowników odrzeczownikowych.

B.4.1.2. Błędy rekcji wyrażenia przyimkowego: *zakochane były w Cezarego, *chodzi o Polakach, *pani nie będzie pytać o swoich pieniądzach, *martwi się o tym kocie, *dbają o swoich pracownikach, *troszczyć się o swoim zdrowiu, *polemizuje o tym.

Konsekwentne glottodydaktyczne spojrzenie na błąd wymusza przesunięcie większości błędów fleksyjnych do kategorii składniowych – zwanych tu błędami tworzenia konstrukcji. Najlepszym przykładem jest tu rekcja – błędy wynikają ze stosowania (tworzenia na wzór) analogicznych konstrukcji, jak w języku pierwszym.

B.4.1.2.a. Nieodpowiedni przyimek: *jeździmy w Krosno, *rozpoczął pracę o tej samej energii, *nie zastanawiała się o Polakach, *wrócili na ojczyznę, *wysłany do Syberii, *po komórkach [rozmawiają], *na morzu [nad morzem], *gdy uczeń uczy za metodą komunikacyjną, *praca za komputerem, *pracuje u biurka.

Podobnie w tym przypadku: tradycyjna kategoryzacja błędów umiejscawiałaby je w grupie błędów leksykalnych (przyimek jako leksem). Moim zdaniem niesłusznie, gdyż taki, a nie inny przyimek został tu użyty w związku z kopiowaniem całych konstrukcji językowych. Podobnie dalsze błędy konstrukcji:

B.4.1.2.b. Niepotrzebny przyimek (*spodziewał się na to, *zmęczona od nich, *rozpatruje się problem o jedzeniu); B.4.1.2.c. Brak przyimka (*niezadowolona tym, *gra tenis, *można liczyć zgubą, *pytania śmierci, *czymś choruje); B.4.1.3. Błędy rekcji rzeczownika bez przyimka (*pomnik sercu króla Jagiełły); B.4.1.5. Błędy łączliwości z przysłówkiem (*coraz więcej ludzie decydują się zostać samotnymi); B.4.1.6. Błędy rekcji przyimka (*tekst o stosunek ludzie do śmierci).

B.4.2. Błędna liczba czasownika. / B.4.2.1. Pojedyncza zamiast mnogiej: *wiele elementów, które jest niezbędne, *jest bardzo krótkie przerwy.

Wybór liczby pojedynczej jest podyktowany konstrukcją. Podobnie: B.4.3. Nieuwzględnienie zasad odmiany liczebników (*na osiemdziesiąt czwartej stronie, *w tysiąc osiemset sześćdziesiąt siódmym roku); B.4.5.1. Brak zgody w orzeczeniu imiennym z łącznikiem być (*[on] jest inżynier, *ona jest amerykańska aktorka, *jest mądrym, pracowitym). Konstrukcje z języka pierwszego są wzmacniane szczególnie tam, gdzie język polski jest „nielogiczny”, np. B.4.2. Błędna liczba czasownika. / B.4.2.2. Mnoga zamiast pojedynczej: *dużo kobiet sobie obrażają, *coraz więcej ludzi mogą, *wiele kobiet nie mogą.

B.4.6. Brak orzecznika: *ona Ukrainka, *oni nie radzi, *ona z zawodu psycholog kliniczny.

Wiele konstrukcji wynika tylko ze zwyczaju: zaszłości historyczne nie są rozpoznawalne ani u rodzimych użytkowników języka, ani – tym bardziej – u uczących się obcokrajowców. Odmienności zwyczajowe są wzmacniane przez np. ekonomię języka – jak w powyższych przykładach. Podobnie: B.4.7.1. Użycie B. zamiast D. (przy negacji: *nie mogą pożyczać cukier, *nauczyciel nie kocha swój przedmiot, *nie zepsuł ją ten fakt, *nie wiedziała to). Nauczyciele, ucząc w danej grupie jednojęzycznej, mają odczucia, które błędy są dla danej grupy charakterystyczne. Tak jest w przypadku błędów negacji. Badania statystyczne pokazują, że ten błąd nie jest wyjątkowo liczny (1,04 %). Szczególne zwracanie uwagi na dany błąd powoduje powstanie tendencji hiperpoprawnościowych u uczących się, np. *nie zawsze rozumieją swojego dziecka – błąd, który powstał jako chęć uniknięcia błędu użycia B. zamiast D. po negacji (choć – jak słusznie zauważył recenzent tego artykułu – może to być też spowodowane niezbyt dokładnym nauczaniem zasady, mechanicznym przeniesieniem reguły). Do wzmocnienia spowodowanego ekonomią języka zaliczyć też można błędy: B.4.8. Błędy w zdaniach z żeby (aby, by) (*żeby ja pojechała, *żeby miała koleżanek); B.4.9. Brak konstrukcji z żeby w zdaniu dopełnieniowym (*mówiła mi napisać kilka odpowiedzi, *zapropnować spędzić, *byli różne próby walczyć z tym); B.4.13. Błędne użycie bezokolicznika w miejsce rzeczownika odsłownego: *bardzo jej się podoba opalać się, *podjąć decyzję studiować filologię angielską.

Do błędów glottodydaktycznych można zaliczyć te spowodowane brakiem doświadczenia językowego (nie: wiedzy językowej).

W tym miejscu w tradycyjnym (językoznawczym) opisie wkraczalibyśmy na poziom stylistyki. Konstrukcje, choć poprawne gramatycznie, nie są używane w danych sytuacjach komunikacyjnych, np. nagminne jest mówienie w rozmowach ustnych „przez ty”: *nie bardzo zjesz, *kiedy ty masz, *kiedy znasz, *gdzie stoisz, *nie jesteś skrępowany. Do tak rozumianej stylistyki można też zaliczyć błąd B.4.15.c. Nadmiar słów (wielosłowie): *brązowego koloru, *bluzka białego koloru. Błąd ten ociera się już o kulturę języka – socjolingwistykę, cechy „ducha narodu” wyrażone w konstrukcjach językowych.

C.15. Konstrukcje archaiczne, gwarowe i z innych odmian stylistycznych języka: *patrzeć za młodszymi braćmi, *nie oddali do szkoły muzycznej, *będą uczyć się w Polsce na nauczyciela, *za chlebem poszedł, *na 30 grywien pojeść normalnie, *czemuś myślał.

Błędy tego rodzaju sytuują się na pograniczach glottodydaktyki. Tworzą je osoby polskiego pochodzenia pod wpływem znanych sobie „z domu” gwar wzmocnianych dodatkowo konstrukcjami z języka pierwszego. Podobnie dzieje się w przypadku leksyki: A.2.10.c. Słowa archaiczne, gwarowe i z innych odmian stylistycznych języka: *obryzgał go, *grzeje słońce, *pieniądze potrącić, *obcować z ludźmi, *zdybał się z kolegą, *do chałupy.

A.2.1.1. Nieodpowiednie zastosowanie nowo poznanych słów: *skręcam przez park, *studiuje w stryjskim koledzi, *wiedzieć jeden język obcy.

Tego typu błędy są charakterystyczne dla poziomu B1, kiedy uczący się chcą zastosować nowo poznane słowa, aby uniknąć błędów, na które zostali uwrażliwieni. Podobnie dzieje się w przypadku związków frazeologicznych, których uczący się do końca nie pamięta: błąd C.2.4. Naruszenie związku frazeologicznego (*na pierwszy pogląd). Może to być też rozbudowa związku frazeologicznego: *na oślep pójdzie pracować. Również zakłócenia stylistyczne mają swoje źródło w chęci użycia nowo poznanych słów / fraz: błąd A.2.10.a. Pomieszenie rejestrów (załamanie stylu): *nie, dzięki..., *nie za bardzo fajne obrazy, *zał ich tam, *pani miała chłopaka, *było tak spoko, *prawdziwa forsza. Zakłócenia te mogą dotyczyć nieplanowanego uzyskania nacechowania stylistycznego (błąd A.2.10.b.: *moja matka), też przez użycie zdrobnień: błąd A.2.10.b.a.: *jestem dziewczynką, *artykulik „Państwo to ja”, *powiedzkonko „Bóg, Ojczyzna, Honor”.

D.13.6. Naruszenie zasad socjolingwistycznych: *panie lekarzu, *pani Komorowska powiedziała, że, *niech pan jedzie [proszęjechać].

Błędy tego typu wynikają z chęci dostosowania swojej komunikacji do poznanych zasad (nie są to kopie z języka pierwszego). Zazwyczaj jednak zasady podawane na lekcji nie obejmują przypadków szczególnych (*pani Komorowska powiedziała, że – nie mówi się tak o pierwszej damie) lub nie są wartościowane: że lepiej użyć innej formy niż tej, która może być odebrana jako niegrzeczna (*niech pan jedzie).

Pożytkiem ze statystycznego ujęcia błędów w nowej – uproszczonej – klasyfikacji może być przygotowanie nowej gramatyki dla cudzoziemców (takie próby są już podejmowane: Kowalewska 2014) oraz inne nauczanie poszczególnych problemów gramatycznych na lekcjach, inne ich tłumaczenie w podręcznikach. Ta odmienność może być podyktowana np. miejscem nauczania, choć dotychczasowe badania statystyczne pokazują, że czynnik geograficzny ma niewielkie znaczenie (takie same błędy, w podobnych proporcjach popełniane są wszędzie). Można zauważyć, że największe problemy mają uczący się z leksyką – być może warto zastanowić się, czy przyczyną tego nie jest metoda komunikacyjna, być może warto wrócić do nauki słów (poukładanych w kategorii) na pamięć? A słowa te muszą wystąpić w naturalnym kontekście „syntagm skonwencjonalizowanych”? Dzięki przejrzystym danym statystycznym możliwe jest opracowanie wykazu fraz szczególnie chętnie wykorzystywanych przez uczących się, umieszczenie ich w czytankach, stworzenie nowej generacji podręczników skupionych na leksyce w kontekście komunikacyjnym. Dużym problemem są też konstrukcje, konieczne jest opracowanie słowników-minimum opartych na różnicach w całych konstrukcjach: tego typu pomoce są już (na bazie już istniejącego korpusu błędów) przygotowywane w Katedrze Filologii Polskiej Uniwersytetu Lwowskiego.

O potrzebie przygotowania właśnie takiej innej gramatyki – uczącej, jak daną formę zbudować – pisano wielokrotnie, ostatnio postulaty te zebrała w swoim artykule A. Karolczuk. Padają w nim takie m.in. słowa: „Pełny, kompletny opis gramatyczny języka nie jest realnie możliwy. Ów opis dotyczy modelu. Kompletność opisu jest niemożliwa, bo dotyczy *langue*, a związek z *parole* to ewentualne autentyczne przykłady. (...) Warto się także odwołać do wielu doświadczeń z praktyki lektorskiej pokazujących coraz to nowe (...) miejsca niedookreślone opisem w gramatyce”. (Karolczuk 2014, s. 91) Owe autentyczne przykłady zebrane w korpusie błędów pokazują dobitnie – czego i jak uczyć, a jeśli nauczanie będzie skuteczne i w zakresie gramatyki będzie eliminować choć część błędów, to warto, choćby ze szkodą dla „czystości” opisów językoznawczych.

Czy praca nad błędami może dać jeszcze inne, niezamierzone efekty? Tak oto wprowadzając do korpusu kolejną kartkę błędów zobaczyłem w nich... gotowy wiersz. Dodałem tylko tytuł...

Błędne życie?

Idą na kino [film]
Kino nazywa się
Bo dzisiaj jest wiosna
Matka będzie się martwić o nim
Uczy się do szkoły
Pisze matematykę
Biore [on] prysznic

Mam wszystko po godzinam
Zaplanowano obudzić się
Zebrać go do szkoły
Planuje do 15.00 godziny
Utocznienie
Jest szczęśliwym na całym świecie
Wraca je
Ona czeka swego męża
One wszyscy razem
O dwudziestu drugiej

On czyli ona
Graje w różne grze
Im trzeba pojeść, poobiadać
Ich matka układa je

Gotuje sobie śniadanie
O 11.00 godzinie
Ja bierę prysznic
Gotuje plan, co [ja] będzie robić
Ogląda [ja] telewizję, czyta [nieczytelne], spotkaje
Się z przyjaciółmi, idzie na film, jedzą [my]
Wraca się do domu

BIBLIOGRAFIA

- Baraniwska O., 2007, *Polsko-ukraińskie interferencje gramatyczne i leksykalne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: M. Czermińska, K. Meller, P. Fliciński (red.), *Literatura, kultura i język polski w kontekstach i kontaktach światowych. III Kongres Polonistyki Zagranicznej Poznań, 8–11 czerwca 2006 roku*, Poznań, s. 747–753.
- Bugajski M., 1993, *Językoznawstwo normatywne*, Warszawa.
- Czernysz T., 2005, *Polsko-ukraińskie pułapki językowe: korzyści i trudności nauczania języka polskiego w kontekście bliskości lingwogenetycznej i typologicznej*, w: P. Garncaek (red.), *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, red., Warszawa, s. 477–481.
- Dąbrowska A., Pasieka M., 2008, *Nowa typologia błędów popełnianych przez cudzoziemców w języku polskim*, w: M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*, Katowice, s. 73–102.
- Grucza F. (red.), 1978, *Z problematyki błędów obcojęzycznych*, Warszawa.
- Karolczuk A., 2014, *Opis gramatyczny polszczyzny dla celów glottodydaktycznych. Stan dzisiejszy, potrzeby*, w: A. Mielczarek, A. Roter-Bourkane, M. Zduniak-Wiktorowicz (red.), *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Poznań, s. 89–99.
- Korol L., 2007, *Kłopoty Ukraińców z polską etykietą językową*, w: M. Czermińska, K. Meller, P. Fliciński (red.), *Literatura, kultura i język polski w kontekstach i kontaktach światowych. III Kongres Polonistyki Zagranicznej Poznań, 8–11 czerwca 2006 roku*, Poznań, s. 873–878.
- Korol L., 2008, *Odstępstwa od normy gramatycznej w polszczyźnie młodzieży polskich szkół Lwowa i studentów polonistyki lwowskiej*, w: W.T. Miodunka, A. Seretny (red.), *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, Kraków, s. 199–204.
- Korol L., *Osobliwości składniowe w polszczyźnie uczniów szkół Lwowa z polskim językiem nauczania*, w: *Polonistyka w Europie. Kierunki i perspektywy rozwoju*, w: G. Filip, J. Pastarska, M. Patro-Kucab (red.), *Polonistyka w Europie. Kierunki i perspektywy rozwoju*, s. 395–402.
- Kowalewska M., 2014, *Co nas łączy? Teoria i zbiór ćwiczeń z gramatyki języka polskiego*, Kraków.
- Kowalewski J., 2015, *Język polski – glottodydaktyczny punkt widzenia*, „Roczniki Humanistyczne”, nr 1.
- Krawczuk A., 2011, *Leksykologia i kultura języka polskiego*, Kijów.
- Krawczyk A., 2007, *Zapożyczenia leksykalne w sytuacji wielojęzyczności. Ukrainizmy i rusycyzmy w gwarze Maćkowiec na Podolu*, Warszawa.
- Kwiatkowska K., 2014, *Czy każdy błąd jest błędem? Kilka uwag na temat względności błędów językowych*, w: M. Dziwisz, D. Głuszak, A. Jawdosiu-Małek, A. Potyrańska, A. Sadecki, M. Stasiak (red.), *Błąd w literaturze, kulturze i językach narodów słowiańskich*, red., Lublin, s. 241–253.
- Michalewski K., 1992, *Norma językowa a nauczanie języka polskiego jako obcego*, w: S. Grabias (red.), *Język polski jako język obcy*, Lublin, s. 79–94.
- Ohorilko O., 2011, *Poza granicami ogólnopolskiej normy*, w: *Polonistyka bez granic*, t.2, R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz, (red.), Kraków, s. 321–329.
- Ostapczuk O., *Uwagi o języku inteligencji polskiej w warunkach zanikania polszczyzny*, w: E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska (red.), *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*, Warszawa, s. 161–167.
- Pacan B., 2000, *Wpływ języka rosyjskiego i ukraińskiego na polszczyznę inteligencji lwowskiej pokolenia powojennego*, w: E. Wolnicz-Pawłowska, W. Szulowska (red.), *Kontakty językowe polszczyzny na pograniczu wschodnim*, Warszawa, s. 168–176.

Zielińska M., 2012, *Kompetencja językowa uczniów polskich szkół sobotnio-niedzielnych na Ukrainie Zachodniej*, w: A. Burzyńska-Kamieniecka, M. Misiak, J. Kamieniecki (red.), *Kresowe dziedzictwo*, red., Wrocław, s. 247–258.

Zielińska M., 2013, *Osobliwości fleksji werbalnej w polszczyźnie młodych osób pochodzenia polskiego na Ukrainie Zachodniej*, w: G. Filip, J. Pasterska, M. Patro-Kucab (red.), *Polonistyka w Europie. Kierunki i perspektywy rozwoju*, s. 403–412.

Jerzy Kowalewski

WHY HAVE YOU MADE THIS MISTAKE? AN ATTEMPT TO DESCRIBE AND CLASSIFY THE MISTAKES MADE BY THE LEARNERS OF POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Keywords: mistake, Polish as a foreign language, classification of mistakes, statistics of mistakes

Summary. The article is an attempt to look differently at the mistakes made by the learners of Polish as a foreign language. The criterion for a new error classification is the context: activities undertaken by the learner. As a result, the error classification has been simplified and consists of errors of selection, errors of creation, and errors of reproduction. The second part of the article presents the new classification accompanied with the examples. In the third part of the article, the author discusses the examples of glottodidactic mistakes understood as the mistakes specific only for foreign language learners and related to foreign language learning.